

فارس– محمد جواد ظریف، وزیر امور خارجه کشورمان به منظور شرکت در نشست وزیران امور خارجه کشورهای ساحلی خزر روز گذشته به آکتائوی قزاقستان سفر کرد. براساس این گزارش، امروز (یک‌شنبه)نیز پنجمین اجلاس سران در بندر آکتائوی قزاقستان برگزار می‌شود. رئیس جمهوری کشورمان در این نشست حضور می‌یابد و گفته می‌شود که کنوانسیون رژیم حقوقی دریای خزر در این نشست به امضای سران حاضر خواهد رسید.

با تصویب کنوانسیون رژیم حقوقی دریای خزر بعد از ۲۱ سال

خزر صاحب حقوق می شود

هادی محمدی– امروز بندر آکتائوی قزاقستان در ساحل شمال شرقی دریای خزر در حالی میزبان پنجمین نشست سران کشورهای ساحلی خزر است که مهم‌ترین خواسته افکار عمومی مردم ساحل خزر در ۲۱ سال گذشته، یعنی امضای کنوانسیون رژیم حقوقی دریای خزر را در دستور کار خود دارد و قرار است تا ساعاتی دیگر پنج رئیس جمهور کشورهای ایران، روسیه، ترکمنستان، آذربایجان و قزاقستان برای نخستین بار سندی را امضا کنند که کنوانسیونی بی‌نظیر را برای بزرگ‌ترین دریاچه دنیا به همراه دارد.

- به سرانجام رسیدن مذاکرات ۲۱ ساله**

دریای خزر افزون بر موقعیت حساس راهبردی و ارتباطی بین کشورهای ساحلی و همچنین زیست محیطی به عنوان بزرگ‌ترین دریاچه کرهٔ زمین که بیش از ۱۲۰۰ کیلومتر طول و ۳۲۰ کیلومتر پهنا دارد، برپایه پژوهش‌های انجام شده حدود ۵۰ میلیارد بشکه نفت و ۲۵۷ تریلیون فوت مکعب گاز طبیعی را در خود جای داده‌است. از این روتدوین یک رژیم حقوقی پیشرفته و منصفانه برای آن اهمیت به سزایی دارد. مذاکرات برای تعیین رژیم حقوقی دریای خزر از سال ۱۹۹۶ با تشکیل یک گروه کاری به ابتکار وزیران خارجه پنج کشور آغاز شد و به دلیل مشکلات و اختلافات بسیار تاکنون ادامه داشته‌است. در حقیقت دریای خزر به عنوان بزرگ‌ترین پهنه‌آبی همسایهٔ مشترک خشکی جهان از حوزه کنوانسیون حقوق دریاها خارج است و قرار بود برای خزر یک کنوانسیون منحصر به فرد نوشته‌شود. تا قبل از فروپاشی شوروی قانون حاکم بر دریاچه میان ایران و شوروی بر اساس بندهایی از دو قرارداد ۱۹۲۰ و ۱۹۴۱ رعایت می‌شد که اگرچه حق استفاده مشترک و نه ۵۰–۵۰ را به دو طرف می‌داد اما در عمل و در شرایطی که ایران قبل و بعد از انقلاب توان نظامی و دریایی مقابله با ابر قدرت شرق را نداشت نمی توانست از همه پهنه این دریا استفاده کند. با فروپاشی و تبدیل شوروی به چهار کشور ساحلی خزر، مذاکرات برای تدوین رژیم حقوقی آن نیز آغاز شد، مذاکراتی که اگرچه در برخی موارد به سرعت و سهولت پیش می‌رفت اما در بخش‌هایی به‌ویژه آن‌جا که موضوع تقسیم دریا و تحدید حدود بستر و زیر بستر و استفاده از منابع مشترک نفت و گاز مطرح است، کار گره خورده و تاکنون نیز این گره باز نشده و قرار هم نیست امروز باز شود. براساس سابق وزارت خارجه در امور آسیا و اقیانوسیه و از دست اندرکاران تدوین رژیم حقوقی دریای خزر داشت قرار است کنوانسیون بدون بند تقسیم دریا به امضای سران برسد. وی در این باره به خراسان می‌گوید: برای خروج از بن بست قرار

ظریف به قزاقستان سفر کرد

داشت. در بحث ماهی‌گیری نیز که منطقه‌ای به عرض ۱۰ مایل تعیین شده‌است، چون ایران در سمت آب‌های عمیق قرار گرفته و دیگر کشورها در سمت آب‌های کم عمق قرار دارند و ماهی‌ها بیشتر در آب‌های عمیق هستند، به ضرر ما تمام خواهد شد. همچنین حضور نظامی نیروهای خارجی ممنوع اعلام‌شده در صورتی که اشاره‌ای به نر ددو عبور آن‌ها نشده‌است. این اظهارات مدیر موسسه بین‌المللی مطالعات دریای خزر در گفت و گوا با اعتماد در حالی است که طبق این کنوانسیون آب‌های سرزمینی ۱۵ مایل و در واقع سه مایل بیشتر از قانون حقوق دریاها در نظر گرفته شده و ۱۰ مایل آب‌های ماهی‌گیری نیز مطابق بر حقوق دریاهاست ضمن این که تا زمان تعیین دقیق خط مبدأ، این محدوده‌ها نیز به صورت قطعی مشخص نخواهد شد. از سوی دیگر شنیده‌های موثق خراسان بیانگر این مطلب است که برای عبور و مرور کشتی‌های جنگی نیز طبق این کنوانسیون قوانینی از جمله گرفتن مجوز برای ورود به آب‌های حاکمیتی در نظر گرفته‌شده‌است. آرایهی همچنین با بیان این‌که در این کنوانسیون میزان سهم هر کشور از دریا مشخص نشده و حتی فرمولی برای تعیین آن نیز به توافق دو طرف نرسیده‌است، می‌افزاید: اگر موادی که فعلاً در این کنوانسیون ظاهر آنگنانده‌شده‌است، تصویب‌شود، بعدی می‌دائم سهم ما به آن چیزی که ما ۲۰ درصد می‌گوییم، برسد و بسیار کمتر از آن خواهد بود البته ۱۱ درصد هم نخواهد شد. هر چند پیگیری‌های خراسان از مقامات مسئول در موضوع خزر نشان دهنده این است که هیچ فرمول یا روشی برای تعیین حدود و خط مبدأ در کنوانسیونی که امروز امضای می‌شود، دیده نشده اما وجود بندی در آن که در خصوص وضعیت ساحل ایران می‌تواند استفاده‌شود از جمله نقاط قوت کنوانسیون به شمار می‌رود. یک منبع آگاه در این خصوص می‌گوید: «در متن کنوانسیون ذکر شده در تحدید حدود باید به وضعیت جغرافیایی مرزهای همسایگان توجه‌شود» و این موضوع که متناسب با «اصل انصاف» و «نظام بین‌الملل است، می‌تواند برگ برنده ایران در زمان تعیین خط مبدأ باشد چرا که ساحل ایران به دلیل مقرر بودن، نداشتن جزیره، مزیت نسبی کمتری نسبت به دیگر سواحل این دریا دارد. در گزارش‌های که رسانه‌های روسی از کنوانسیون دادند نیز به این نکته اشاره شده و آمده‌است: اگر یکی از کشورهای ساحلی خزر یک ساحل را احاطه دارد که در تعیین آب‌های داخلی آن‌ا در وضعیت غیر رضایت بخش قرار می‌دهد، به این مسئله در تعیین شیوه ترسیم خطوط میانی توجه می‌شود.

- استاد روسی: کنوانسیون به نفع یا ضرر هیچ کشوری نیست**

«آرمان آیراپتیان» دکترای حقوق بین‌الملل و استاد دانشگاه «پولزه» روسیه در گفت و گوا با سایت ایران شرقی می‌گوید: چارچوب قانونی بین‌المللی فعلی مربوط به دریای خزر که برخی حوزه‌های همکاری کشورهای ساحلی و همچنین قرار دادهای موجود، انتظهم می‌کند، نوعی سازش و مصالحه را نشان می‌دهد که نتیجه مذاکرات دو جانبه و چند جانبه طولانی مدت کشورهای ساحلی خزر و هماهنگی مواضع و امتیازات متقابل است. بنابر این، «من با این دیدگاه که وضعیت احتمالی در منطقه به نفع یکی و به ضرر دیگری است مخالف‌ام. مسئله دریای خزر چندین بعد دارد: ۱. امنیت. ۲. همکاری اقتصادی و تجاری ۳. اکتشاف و استخراج منابع انرژی ۴. حمل و نقل منابع انرژی ۵. بهره‌برداری از منابع بیولوژیکی زنده (ماهی) ۶. وضعیت محیط زیست دریا. هر یک از کشورهای ساحلی مواضع مختلفی در این حوزه‌ها دارند. با این حال، راه‌های متن کنوانسیون رژیم حقوقی دریای خزر نشان می‌دهد که تمام کشورهای ساحلی به برقراری توازن میان یکدیگر علاقه‌مندند.

- گزینه دادگاه لاهه برای احقاق حق ایران** از سوی دیگر هر میداس باوند استاد علوم سیاسی دانشگاه معتقد است: اگر بتوانیم ۲۰ درصد در شرایط موجود حفظ کنیم، یک دستورال نسبی خواهد بود. پیشنهاد باوند برای حفظ ۲۰ درصد سهم ایران این است که موضوع به دیوان لاهه راجع داده‌شود چون این‌ها به‌رویه استاندارد دولی دیوان روی تعهدات قرار دادی عهدنامه (ایران و شوروی) ۱۹۴۰ تاکید دارد. بنابر این اگر به دیوان ارجاع دهیم، سهم ایران از ۲۰ درصد بیشتر خواهد بود ولی به دلیل ملاحظات سیاسی به نظر نمی‌رسد این کار انجام‌شود.

- کولایی: به هیچ‌وجه زمان مناسبی برای امضای هیچ سندی نیست**

دکتر الهه کولایی استاد دانشگاه تهران و متخصص امور دریای خزر نیز در هفتاد و سومین نشست کارشناسی مرکز مطالعات اوراسیای مرکز گرتی، وقتی با آقای خاتمی و

سیاست

کند که با خطوط مرزی مطابق با کنوانسیون مشخص خواهد شد. هر کشور ساحلی نیز اجازه می‌یابد محدوده ماهی‌گیری به پهنای ۱۰ مایل دریایی تعیین کند. بر اساس سند منتشر شده، شیوه تعیین خطوط میانی در دریای خزر بین کشورهای ساحلی خزر باید با یک موافقت نامه جداگانه مشخص‌شود. شبکه آر.ب. کا اعلام کرد: ایران در چنین شرایطی در دریای خزر قرار گرفته‌است و تهران پیشنهاد کرده این پهنه آبی به پنج قسمت مساوی و نه خطوط میانی تقسیم‌شود. رحیم‌پور در این زمینه اطلاعات بیشتری به‌ما از موضع ایران می‌دهد و می‌گوید: بله همه توافق کرده‌اند. مرز رسمی همان آب‌های سرزمینی است که ما حد ۱۵ مایل را برای سرزمینی قرار دادیم و ۱۰ مایل برای ماهی‌گیری توافق کردیم. اما مسئله این است که این ۱۵ مایل از کجا شروع می‌شود که این محل اختلاف است. خط مبدأ مهم است و این موضوع مرزهای دریایی از کجا شروع‌شود، هنوز مشخص نشده‌است. در کنوانسیون فعلی هم خط مبدأ به صورت کلی تعریف‌شده و به جزئیات نپر داخته‌است. رسانه روسی ادامه می‌دهد: در پیش‌نویس کنوانسیون رژیم حقوقی دریای خزر امکان احداث خطوط اولیه از بستر این دریا بیش بینی شده به شرطی که شرایط ساخت آن با اصول زیست محیطی و مهندسی و معیارهای قرار دادهای بین‌المللی مطابقت داشته‌باشد. این همان توافق نامه هفتمی است که امروز امضای می‌شود و طبق آن کشورها باید برای ساخت پروژه‌های ساحلی‌د دریایی در خزر که ممکن است تأثیرات زیست محیطی برای دیگران داشته‌باشد، نگرانی کشورهای دیگر را برطرف کنند. در پیش‌نویس کنوانسیون رژیم حقوقی دریای خزر پیشنهاد شده‌است، بر حضور نداشتن نیروهای مسلح خارجی در این دریا تا کید‌شود. همچنین در مصوبه دولت روسیه پیشنهاد شده‌است، کنوانسیون رژیم حقوقی دریای خزر بدون محدودیت زمانی امضا‌شود. بر اساس جزئیاتی که در خصوص کنوانسیون خزر در اختیار خراسان قرار گرفته‌است، بر مبنای این کنوانسیون هیچ کشور غیر ساحلی حق حضور در آب‌های خزر را نخواهد داشت و بر این اساس ناوها و پایگاه‌های نظامی خارجی نیز چنین حقی نخواهند داشت و حق دریاوردی در این دریاچه نیز تنها با پرچم پنج کشور ممکن است. همچنین بر اساس این اسناد، کشورهای ساحلی نمی‌توانند قلمروی خود را که شامل دریا، خشکی و آسمان می‌شود، به کشوری دیگر بدهند تا از آن علیه دیگری اقدام‌شود.

- حرف آخر**

به نظر می‌رسد بخش زیادی از انتقادات به کنوانسیونی که قرار است امروز به امضای سران پنج کشور برسد، ناشی از نبود اطلاع دقیق از مفاد این کنوانسیون باشد و شاید بهتر بود همان‌گونه که ابراهیم رحیم‌پور مدعی است کنوانسیون فعلی در ساز و کار داخلی نظام بر رسی می‌شد و به تأیید مقامات ارشد کشور می‌رسید و به صورت علنی یا غیر آشکار در اختیار کارشناسان و استادان دانشگاه نیز قرار می‌گرفت تا ضمن رویت مفاد آن، نظرات خود را ارائه می‌کردند.

هر چند به نظر می‌رسد این تلقی هم همان‌طور که معاون پیشین وزیر خارجه اعلام کرد غلط است که توافقاتی در این سطح بدون اطلاع نهادهای بالادستی به‌ویژه شورای عالی امنیت ملی و رهبری نظام صورت گیرد و، نکته آخر این که نظام جمهوری اسلامی ایران و ملت شجاع آن در این چهار دهه نشان داده‌اند که مسئله تمامیت ارضی و حفظ حاکمیت ملی خطر قمری‌زی پررنگ و خدشه‌ناپذیر برایشان است. تجربه جنگ تحمیلی و دعوایر سر جزایر سه‌گانه دو نمونه از این ایستادگی‌ها بر حق ملت ایران است بنابر این در موضوع دریای خزر نیز باید به دست اندرکاران امر و سلسله مراتب کشور در خصوص این کنوانسیون که در نهایت باید به امضای رئیس جمهور به عنوان منتخب اکثریت مردم به تصویب مجلس به عنوان نماد خرد جمعی هر کشوری برسد، اعتماد کرد ضمن این که در همین موضوع خزر نیز تاکنون هیچ کشوری به‌رغم توافقات دو جانبه در شمال دریا، نتوانسته به مناطق مورد ادعای جمهوری اسلامی دست‌اندازی کند و حتی درابره میدان مشترک نفتی البرز با آذربایجان نیز با اقتدار نظامی کشورمان روبه‌رو شده‌است.

-
-
-

الجزیره: طرح ناتوی عربی ترامپ برای مقابله با ایران محکوم به شکست است

مقابله با ایران محکوم به شکست است. «به گفته تحلیل گر الجزیره»، «نیازی به ذکر این مطلب نیست که ستون هر سازمان با محوریت فعالیت امنیت‌جمعی را ادراک مشترک از یک تهدید یکسان تشکیل می‌دهد. در غیر این صورت، نمی‌توان نام آن را امنیت جمعی گذاشت.» این گزارش، اصل «ادراک مشترک از تهدید یکسان» را در دو سطح از مناسبات مربوط به طرح تشکیل ناتوی عربی غایب دانسته‌است. «مروان کابالان» افزوده‌است: «دریا به تشکیل ناتوی عربی، این اصل در دو سطح وجود ندارد؛ در سطح بین‌دولت‌ها (inter-state) و در سطح جامعه-دولت (state-society)». وی تصریح کرده‌است: «برای برخی از کشورهای عضو [شورای همکاری]، تهدیدها به همان اندازه که از بیرون ائتلاف امنیتی پیشنهاد شده ناشی می‌شوند، از داخل آن نیز برمی‌خیزند.» در ادامه مطلب آمده‌است: «اصل زیربنایی امنیت‌جمعی را یکی برای همه و همه برای یکی» تشکیل می‌دهد. تجاوز یا جنگ علیه یکی از اعضای یک نظام امنیت جمعی، جنگ علیه تمامی اعضا